

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus
Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. I. Vnde probetur dari Angelos?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

DISPUTATIO PROOEMIALIS.

De existentia & creatione Angelorum.

S I.

Dari Angelos divina revelatio docet.

Uæ post disputationem de Sanctissimo Trinitatis Mysterio, Divus Thomas circa productionem creaturarum, & earum à Deo emanationem tractavit, philosophica sunt, & in Physica vel Metaphysica explicari solent: quare ea hic præmittimus, & ad quæstiones de Angelis, Deo facte, ipsique sanctissimis Spiritibus juvenibus, gradum facimus. Sed antequam theoræ difficultates, quæ in hoc Tractatu explicari solent, aggrediamur, & quæ idem sanctus Doctor de substantia, loco, motu, cognitione, volitione, gratia, merito, peccato & pœnâ, locutione & illuminatione, ordinibus & hierarchiis, missione & custodia Angelorum, à quæstione quinquagesima usque ad sexagesimam quintam, & à centesima sexta usque ad centesimam decimam quartam fusè pertractat, exponamus, aliquid de illorum existentia & creatione præmittendum esse censuimus.

ARTICULUS PRIMUS.

Vnde probetur dari Angelos?

Quamvis unaquæque facultas objectum suum totale supponat, nihil tamen obstat, quo minus objectum veluti partiale & secundarium non ita certum habeat, quin existentiam illius investiget. Quod tunc maxime solet contingere, vel quando res, de qua agitur, valde remota & ignota nobis est; in quo casu vix potest separari quæstio, quid est, à quæstione, an est; vel quando scientia universalis est & multa complectens, sicut Metaphysica: tunc enim potest objectum suum, præsertim partiale, quantum ad existentiam probare. Utrumque autem in præsentem concurrens: in primis enim substantia immaterialis, quam vocamus Angelum, à cognitione sensibili & humana valde remota est: aliunde vero Theologia se habet in ordine supernaturali, sicut Metaphysica in ordine naturæ; quæ idem vocatur Theologia naturalis; sicut sacra doctrina appellari potest Metaphysica supernaturalis: ex quo fit ut existentiam objecti hujus Tractatus possit comprobare. Quare in ipso hujus operis limine, unde probetur dari Angelos, inquirimus.

Dari Angelos, seu substantias aliquas intellectuales & incorporeas, negabant olim quidam Philosophi apud Aristotelem quarto Physicorum textu quinquagesimo secundo & quinquagesimo septimo, asserentes nihil esse in mundo, præter res corporeas. Quem errorem sequuti sunt Sadducæi, dicentes non dari Resurrectionem, neque Angelum, neque ullum Spiritum, ut refert sanctus Lucas Actuum 23. Cùm autem illi solas Moysis Scripturas admitterent, ad illum errorem confundendum, solis testimoniis ex Moysis libris depromptis utendum est.

Primo loco occurrit illud quod habetur Genesio tertio. Collocavit Dominus ante Paradisum voluptatis Cherubim, ad custodiendam viam ligni vitæ. Item ibidem capite decimo nono dicitur: Venerunt duo Angeli Sodomam vestire. Capite vigesimo secundo. Angelus Domini de caelo clamavit dicens: Abraham Abraham. Capite vigesimo octavo. Vidit Jacob scalam, & Angelos Dei descendentes & ascendentes per eam. Exodi vigesimo tertio. Ecce ego mitto Angelum meum, qui præcedat te, & custodiat in via. Denique, ut ait Divus Gregorius homilia trigesima quarta in Evang. Angelos & Archangelos pene omnes sacri eloquii pagina testantur. Et Augustinus in Psalmum centesimum tertium. angelos (inquit) novimus ex fide, & multum apparuisse scriptum legimus & tenemus: nec inde dubitare fas nobis est. Spiritus autem Angeli sunt: & cum spiritus sunt, non sunt Angeli: cùm vero mirantur, sunt Angeli; Angelus enim officii nomen est non naturæ. Quærit nomen hujus naturæ? Spiritus est. Quærit officium, Angelus est.

Respondebant Sadducæi, Angelos, quorum Scriptura Moysis facit mentionem, esse tantum quoddam animi motus, & cogitationes quas Deus hominibus immittit; putâ Angelum, de quo dicitur Genesio vigesimo secundo, quod prohibuerit Abrahamum ne Isaac occideret, fuisse cogitationem, quam Deus excitavit in mente Abraham, quâ cognosceret Deum nolle Isaac opere ipso immolari.

Sed hæc Sadducæorum interpretatio erat manifesta Scripturæ corruptio. Nam ipsa Moysis Scriptura dicit Angelos de caelo descendere, apparere in terris, luctari cum Jacob, loqui, miracula facere, præesse hominibus, deduxisse filios Israël in columna nubis, & similia, quæ tantum personis & substantiis viventibus, non autem cogitationibus convenire possunt. Et de illo ipso Angelo, qui missus est ad Abraham, ut prohiberet immolationem Isaac, legitur Genesio vigesimo secundo: Ecce Angelus Domini clamavit de caelo, id est constitutus

tutus in superiori aëris regione clamavit; clamavit autem dicens, *Abraham Abraham!* scilicet voce humana, sensibilibus, externa, affatus est Abrahamum; Ergo non erat cogitatio in mente Abraham polita, ut somniabant Sadducei.

4 Dices; Si Moyses Angelorum existentiam agnovit, cur initio Genesis, rerum omnium creationem exactè describens, nullam productionis Angelorum fecit mentionem?

Respondent aliqui, præmissam fuisse à Moysse Angelorum creationem, ne populus Judaicus, ad idololatriam nimium propensus, Angelos tanquam Deos adoraret.

Sed hæc responsio displicet; Quia eadem ratio debuisset Moyses nusquam Angelorum mentionem facere: Atque factus est de ipso in Genesi loquitur, ut patet ex locis supra allegatis: Ergo eâ ratione creationem illorum non prætermisit.

Verius existimo, ideo Moyssem creationis Angelorum non meminisse, quia sui instituti ratio id non postulabat. Ut enim ait Hieronymus Epist. 139. solum voluit Moyses ordinem creationis rerum corporalium describere: quia solum in rebus corporeis creandis fuit illa series & varietas dierum, quam præcipuè Moyses explicare in Genesi intendebat.

§. II.

Naturalis ratio Angelos esse demonstrat.

5 PROBATUR: Ratio naturalis dicitur Deum condidisse hoc universum perfectum; Sed universi perfectio exigit, ut in eo sint substantiæ quædam purè intellectuales, quas Angelos appellamus: Ergo dari Angelos ratio naturalis ostendit. Major patet, Minor autem ostenditur primò ratione D. Thomæ hic art. 1. Perfectio effectus consistit in assimilatione ad causam, in ea ratione & perfectione secundum quam causa est; unde communiter dicitur, quod agens agit sibi simile: Sed Deus, cum sit natura purè intellectualis, agit tantum per intellectum & voluntatem: Ergo ad universi perfectionem requiritur, quod in aliqua sui parte Deo secundum hanc rationem assimiletur; & per consequens quod in eo sint substantiæ aliquæ purè intellectuales, seu intellectu & voluntate præditæ, quæ Angeli appellantur.

6 Dices, Hanc rationem nimis probare: probat enim omnes creaturas in particulari, quæ à Deo perfectæ fuerunt conditæ, debere esse intellectuales, ad hoc ut perfectè assimilentur Deo.

Sed contra: Cum Deus non intendat perfectionem cujuslibet creaturæ in particulari absolute, sed tantum in ordine ad bonum seu perfectionem universi; sicut universi perfectio non exigit in omni creatura, sed in aliqua tantum, perfectam assimilationem cum Deo creatore: ita non quælibet creatura, sed aliqua tantum debet esse intellectualis: maximè, quia alioquin nulla esset in rebus graduum distinctio; subindeque tolleretur perfectio universi, quæ ex multiplici graduum diversitate confluit.

7 Secundò probatur Minor principalis: Bonum seu perfectio universi consistit nedum in unione partium ipsius inter se, sed etiam in unione perfectæ ipsius cum Deo, tanquam cum

luo principio; perfectio enim cujuslibet effectus consistit in circulo, sive in reditu ad ipsum principium; propter quod figura & motus circularis sunt omnium figurarum & motuum perfectissima: Sed unio perfectæ universi cum Deo tanquam cum sua causa, nequit fieri nisi per creaturam intellectualem; quia non fit nisi mediante cognitione & amore, quorum sola creatura intellectualis est capax: Ergo universi perfectio exigit, ut in eo sint substantiæ intellectuales, sive Angeli.

Tertiò eadem Minor suadet: Universi perfectio in ordine consistit: Sed ordo universi postulat, ut in eo sint substantiæ purè intellectuales: Ergo idem postulat ejus perfectio. Minor probatur: Nam ut dicitur sanctus Thomas questione de spirit. creaturis articulo primo ad uno extremo ad aliud non pervenitur, nisi per media; unde sub celo, ordine nobilitatis & subtilitatis est ignis, sub igne aër, sub aëre aqua, sub aqua terra: Ergo à Deo, qui est in summo rerum vertice, non pervenitur ad substantiam corpoream, quæ est extremè divitiæ spiritualium & simplicitati opposita, nisi per multa media: inter quæ est substantia spiritualis non unita corpori, a qua ad substantiam unitam, & deinde ad partem corpoream descenditur: unde etiam Deus dicitur media per superiora, & infima per media gubernare & disponere.

Denique eadem Minor ostenditur. Ad universi perfectionem requiritur, ut omnes gradus essendi contineantur; alioquin non posset dici universum simpliciter, quod ex propria ratione, ut nomen ipsum indicat, postulat universitatem quandam creaturarum producibilium à Deo, saltem secundum gradus communes: At si in eo non darentur substantiæ purè intellectuales, gradus omnium perfectissimus, scilicet intellectivus, universi deficeret: Ergo universi perfectio postulat, ut in eo substantiæ purè intellectuales existant.

8 Confirmatur. In homine, qui microcosmus, epilogus universi, vel parvus mundus, aut parvum universum dicitur; dantur omnes essendi gradus, vivendi, sentiendi, & intelligendi, admodum: Ergo à fortiori in magno universo debent dari; & per consequens in eo debent esse creaturæ purè intellectuales & incorporeæ.

Dices primò, Hanc rationem nimis probare: nam si universi perfectio exigeret, ut in eo essent omnes gradus essendi possibili, requireret etiam, ut in eo Deus produceret perfectissimas creaturas, quas potest producere: Sed hoc non est dicendum; nam ut docet D. Thomas supra questione vigesima quinta, articulo sexto, Deus qualibet re se facta, potest facere meliorem: Ergo nec illud.

Sed contra: Licet universi perfectio ad sui integritatem omnes creabiles essendi gradus requirat, non exigit tamen omnes modos habendi tales gradus, sive omnes species sub illis contentas: quia gradus essendi sunt finiti, tam ad eam quàm potentiam, nec possunt dari nisi tres, scilicet esse, vivere, & intelligere, ut docet Divus Thomas supra questione vigesima secunda, articulo quarto ubi ait: *Post Bonitatem Divinam quæ est finis perfectio universi, quæ quidem non est nisi in eo omnino gradus essendi inventur in se, unde ad Providentiam Divinam pertinet, omnes gradus entium producere. Modus vero essendi, sive species, sub illis gradibus con-*

contente, sunt in infinitum multiplicabiles; saltem in supremo gradu, scilicet intellectuali: unquam ad perfectionem uniuersi non est necesse, omnes rerum possibilium species actu produci, cum hoc repugnet, sed sufficit quod habeantur omnes gradus essendi.

Dices secundo, Gradum intellectivum reperiri in homine secundum animam, quæ intellectualis est: unde licet non essent Angeli, gradus intellectivus uniuerso non deesset.

Sed contra primo: Gradus intellectualis ab anima rationali valde imperfecte participatur; quia licet illa spiritualis sit quoad substantiam, est tamen corporea quoad modum, ut potest forma corporis, & in operatione intellectuali à sensibus & phantasmatibus dependens: non convenit autem perfectioni & pulchritudini uniuersi, quod alii gradus inferiores, perfecti & completi sunt; omnium verò supremus ac nobilissimus, imperfectus & incompletus, relinquitur.

Secundo, Accidit intellectuali operationi, & pertinet ad imperfectionem ipsius, quod à corpore dependeat; sicut est de imperfectione visus uel peritiosis, quod necesse habeat videre in obiecto: quod autem per accidens adiungitur aliquid, non in omnibus cum eo invenitur: Ergo præter animam rationalem, debet dari aliqua substantia purè intellectualis, non indigens corpore ad intellectualem operationem, & hæc est natura Angelica. Ita S. Thomas quæst. citatâ de spirit. creaturis.

Confirmatur: Si datur in rerum natura unum extremum, & medium, congruum est dari aliud extremum: Sed in ordine entium datur aliquid omnino materiale, sicut lapis; & aliquid medio modo se habens, sicut homo, qui partim corporeus, partim spiritualis est: Ergo debet dari aliud extremum, substantia scilicet purè intellectualis, quam Angelum vel intelligentiam appellamus.

§. III.

Dati Angelos ipsa quoque docet experientia.

Probatur: Experientiâ constat multa ab Energumenis fieri, quæ vires totius naturæ corporeæ superant: videmus enim puellas rufas & ignaras, linguam maternam vix calentes, demonopoplexiâ affectas, loqui Latinâ, Græcâ & Hebraicâ linguâ, pangere carmina, dicere, & secreta detegere: Sed hoc non possent præstare, nisi ab aliqua superiori & incorporea substantia moverentur, quæ nulla alia esse potest, quam malus Angelus, sive Dæmon: Ergo dari Angelos in rerum natura, ipsa etiam probat experientia. Major patet, Minor autem probatur. Effectus illi mirabiles & extraordinarii, neque Deo, neque animæ separata, nec ulli causa naturali attribui possunt: Ergo necessario reduci debent in demones, seu malos Angelos, illarum puellarum corpora obsidentes, vel possidentes. Consequentiâ patet ex sufficienti enumeratione: vix enim aliud assignari potest, à quo effectus illi possint procedere. Antecedens verò probatur, discurrendo per singula. In primis enim, quod effectus illi immediate à Deo ut speciali motore procedere nequeant, manifestum videtur tum quia repugnat sanctitati Dei, quod specialiter & miraculosè operetur tam indecentia, cuiusmodi sunt pluri-

Tom. II.

A ma quæ sunt & dicuntur ab Energumenis: tum etiam, quia si Deus immediate illa in ipsis præstaret, non egeret humoribus corporum; nec proinde medicinâ, aut alio corporeo remedio, ejus effectus impeditur, & tamen videmus arreptitios medicamentis, & musicâ saltem per aliquod tempus, interdum sanari; non certe ob aliquam causam, nisi quia Dæmon eos nequit torquere, nisi pravos humores ipsorum concitando, quibus si non uteretur, nec eos posset vexare, nec mira supra dicta in illis exercere.

Quod etiam illi effectus ab anima separata proficisci nequeant, licet non pari certitudine constet, ex eo tamen suaderi potest, quod cum anima ex natura sua sint formæ corporis organici (ut demonstrant earum operationes sensitivæ eis naturales) in corpore habent summam suam perfectionem; atque adeo non est probabile, quod extra corpus perfectius operentur, quam in corpore, & quod separata plus possint in corpora, quam conjuncta: Sed conjuncta effectus illos mirabiles præstare non possunt: Ergo nec separata.

Addo quod, si semel admittatur dari animas spirituales & immortales, à corporibus separatas, nulla erit ratio negandi esse in rerum natura alias substantias intellectuales completas, quas *angelos seu intelligentias* appellamus, ut supra ostensum est: unde Sadducei, qui negabant dari Angelos, consequenter etiam dicebant nullum esse spiritum, ut habetur Actuum 23.

Denique, quod illi effectus nulli causæ naturali adscribi possint, videtur omnino evidens. Etenim quod aliqui dicunt, illos prodire à melancholia, vel atrabile, aut complexionem corporis vitiatâ, ridiculum est, ut late & optime docet Fernellius libro 2. de abditis rerum causis cap. 16. Quomodo enim melancholia nos alienorum secretorum concios, peregrinorumque idiomatum sine labore peritos faceret? Nec minus delirant, qui mirabiles hujusmodi Energumenorum motus & effectus, syderum, præsertim verò Lunæ, influxibus adscribunt. Quis enim ibi luminarem efficaciam comminiscatur, ubi secreta cordium arcana aperiuntur, tibi peregrina idiomatica, & varia linguarum genera audiuntur? quæ omnia syderum virtutem superant, imò & aliquid divinum sapiunt. Unde egregiè Tertullianus in Apologetico: *Dæmones sumentes quasdam temporum sortes, emulantur divinitatem, dum surantur divinationem.*

Simile argumentum desumi potest ex operibus Magorum & Incantatorum, à quibus etiam fiunt multa, parvis quibusdam rebus admotis, verbisque prolatis, quæ omnem verborum, & corporeæ cuiusvis substantiæ vim, manifestè superant; & quæ proinde solis spiritibus malignis, ad illorum signorum præsentiam hæc operantibus, adscribi possunt. Magi enim ferunt in aëra, invisibiles se præbent, figuram mutant, ligant conjuges, grandines & procellas immittunt, tempestates excitant, in speculis exhibent imagines rerum quæ fiunt in locis remotis: imò ut notat Tertullianus: *Phantasmata edunt, defunctorum inclamant animas, pueros in eloquium oraculi eliciunt, multa miracula circulatoris præstigiis ludunt, somnia immittunt, & per hos capra & mensa divinare consueverunt.* Id est (ut interpretatur Zephyrus) Magi in Necromantiis animas defunctorum, Dæmonum potentia concitas, percontantur: in Hydromantiis edunt per pueros

Qq oracula

oracula, somnia immittunt, perstringunt in multis rebus oculos nostros; ita ut non modò boves, capræque loquantur, sed & mensæ apud Gymnosophistas, quas Apollonius ille Thyaneus vidisse Philostrato testatur. Quid denique admirandas Dæmonum operationes, & ficta miracula commemorem, quibus apertissimè declaratur eorum existentia? Nam ut cum eodem Tertulliano loquar: Phantasmata Castorum, & aquam cribro gestatam, & navem cingulo promotam, & barbam tactu irrufatam, ut numina lapides crederentur, & Deus verus non quæreretur. Id est (eodem Zephyro interprete) nullum est ostentum, quod non sit facillè Spiritibus Angelicis. Hac ratione Castorum phantasmata dicuntur Macedonici belli victoriam eadem horâ Romanis annuntiasse. Et inter Virgines Vestales, altera nomine Tuccia, cribro continuit aquam: altera Claudia navem magnæ Matris, vado Tyberino hærentem, cingulo suo ducere potuit. Et Domitii fusca barba, solo Castorum tactu rufa enituit, ad fidem dictorum faciendam. Quis ergo sanguinis Angelorum existentiam negare poterit, & eniti adversus id, quod nedum divinâ revelatione, SS. Patrû, toriusque Ecclesiæ testimonio, Gentilium Philosophorum autoritate, naturali ratione, sed propriâ ipsorum etiam Dæmonum confessione, totque experientiis comprobatur?

ARTICULUS II.

Virum Angeli ante mundum corporeum à Deo creati sint?

16 Angelos non esse ab æterno productos, certa fides est: cum nulla creatura fuerit ab æterno, sed in principio temporis, ut definitur in Concilio Lateranensi, cuius verba infra referemus. Unde solùm dubitari potest, an Angeli ante mundum corporeum, vel simul cum illo, à Deo creati fuerint? Quod dubium movetur præcipuè propter Patres Græcos, qui olim docuerunt Angelos ante mundum corporeum à Deo fuisse conditos: hoc tradunt Origenes, Basiliius, Chrysostomus, Nazianzenus, quem refert & sequitur Damascenus, libro 2. fidei cap. 3. imò, si Cassiano credimus, collat. 8. cap. 7. indubitatum apud fideles omnes id fuit.

17 Duo autem sunt præcipua hujus sententiæ fundamenta. Primum est: Si Angeli creati essent cum modo corporeo, creationis illorum mentionem aliquam fecisset Moyses, rerum omnium creationem initio Genesis exactè describens: At qui nullam mentionem illorum fecit, cum de creatione mundi corporei loqueretur: Signum igitur est, illos non fuisse cum mundo corporeo creatos.

Secundum sumitur ex nobilitate naturæ Angelicæ: conveniens enim videtur, quòd Angelus creaturas omnes corporales, sicut perfectiōne, & nobilitate naturæ, ita & tempore ac duratione præcedat. Unde Job 14. de Lucifero sub nomine Behemot dicitur: *Ipse est principium viarum Domini.*

Addit Cassianus loco citato, non esse credendum, Deum tot sæculis, ante creationem corporeæ creaturæ, mansisse otiosum; sed asserendum, illum bonitatem suam spiritualibus creaturis communicasse, antequam corporeas produceret. His tamen non obstantibus,

18 Dico primò: Angeli non fuisse creati ante

A mundum corporeum, Ita docent omnes fere Patres Latini, cum Augustino 11. de civit. Dei cap. 6. & 9. & Scholastici cum S. Thoma, quæst. 61. art. 3.

Probat ex Concilio Lateranensi cap. firmiter, ubi asseritur, Deum simul ab initio temporis & corpoream, Angelicam & mundanam. Licet enim hæc definitio nostram conclusionem non reddat omnino de fide certam, ei tamen tantam certitudinem, ut non possit saltem sine temeritate negari, sicut infra patebit.

Præterea conclusio ex Scriptura colligitur. Nam Exod. 20. v. 11. dicitur: *Sex diebus fecit celum & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt.*

B At sine dubio Angeli sunt in mundo, & in celo. Ergo intra spatium illorum sex dierum à Deo conditi sunt: Ergo non ante celum & terram, quæ Deus initio sex dierum creavit. Unde Epiphanius hæresi 65. *Illud (inquit) evidenter dicitur, neque ante celum, terramque constitutos. Est enim certa illa, & immutabilis sententia, ante celum ac terram nihil omnino conditarum rerum existisse, quoniam in principio creavit Deus celum ac terram, ut illud sit creandi principium, ante quod creaturas rebus omnino nulla fuerit.*

C Adde quòd Ecclesia, in hymno de Transfiguratione, ut doceat Verbum divinum esse Deum, ait ipsum superare antiquitate omnes creaturas: & hoc enuntiat, dicens illud esse antiquius calis & chaos, id est mundo sublunari nondum digesto: At non bene diceretur Verbum Divinum creaturis antiquius, ex eo quòd sit antiquius celo & chaos, si Angeli ante celum & chaos à Deo fuissent conditi, ut manifestum est: Ergo idem quod prius.

Denique optima est hæc congruentia, quam asserit D. Thomas infra quæst. 61. art. 3. Angeli sunt partes universi, & unà cum creatura corporea totum quoddam integrale componunt, quod apparet ex ordine unius creaturæ ad aliam: Sed nulla pars perfecta est, à suo toto separata: Ergo non est probabile, quòd Deus, cuius perfecta sunt opera, sicut dicitur Deuter. 32. creaturam Angelicam seorsim ante alias creaturas produxerit.

Non placet hæc ratio Pererio libro 1. in Genes. cap. ultimo: quia, inquit, Angeli non sunt partes universi, nisi quia ipsum movent, regunt, & administrant: quod autem hoc modo habet rationem partis, extra totum perfectionem suam retinet, ut patet in gubernatore extra navim, & in duce extra exercitum.

E Sed hæc instantia frivola est: licet enim Angeli ad hoc universum, tanquam illius rectores & administratores, ac cælorum motores pertineant; sunt tamen partes integrantes illius, & unà cum rebus corporeis (ut modò dicebamus) totum quoddam integrale & naturale componunt: nulla autem pars integralis, separata à suo toto, perfecta est. Unde patet disparitas ad exempla allegata: cum enim navis, aut exercitus non sint totum naturale, sed artificiale, gubernator non est pars naturalis navis, nec dux pars naturalis exercitus; è contra verò, cum hoc universum sit compositum naturale ex partibus naturaliter ad invicem coaptatis constitutis, Angelus est pars naturalis ad ejus perfectionem integraliter pertinens: Ergo licet gubernator extra navim, & dux extra exercitum,